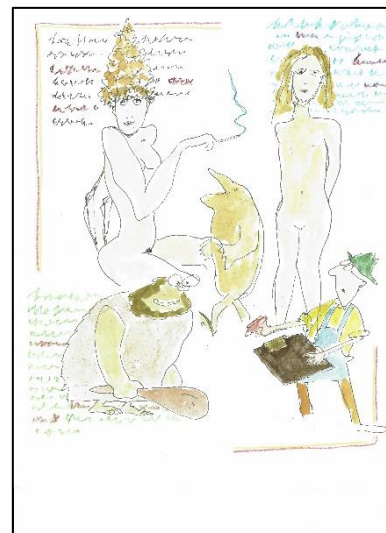

Praatprogramma

Mensen verdragen elkaar steeds minder, lijkt het. Gisteravond viel ik op tv in een praatprogramma: allemaal volwassen mensen aan tafel, politici, deskundigen, journalisten, zogenaamd in gesprek over het coronabeleid. Je zou denken, een gesprek krijg je door te luisteren naar anderen, je eigen oordelen op te schorten ten behoeve van gezamenlijk onderzoek, en door fatsoen en wellevendheid. Maar niks hoor, niet daar. Geregeld praatten ze met zijn allen door elkaar, op hoge toon, vol ongeloof over andermans standpunt en eigendunk over zichzelf. De ander in de rede vallen en zelf aan het woord blijven leken er de hoogste kunst. Intussen zaten de gespreksleiders onmachtig toe te kijken hoe al die kleine Trumpjes, blind voor hun omgeving, hun persoonlijke zienswijze probeerden op te leggen aan de rest. Het zou hilarisch zijn geweest, als het niet zo beschamend was. Een non-gesprek.

Natuurlijk, ruzie en opwinding leveren spannender tv op dan bedachtzaamheid en goede manieren. Maar als dit het publieke beeld wordt van een gesprek, is het niet verwonderlijk dat sociale media in toenemende mate uit scheldkanonnades bestaan en politiek uit wederzijdse belediging. Het parlement, de basis van onze democratie, is letterlijk een geïnstitutionaliseerd gesprek (van 'parler', spreken). Het is de plek voor de uitwisseling en weging van standpunten. Daar gaat het meestal beter (niet altijd). Maar bovendien, het is één ding een betoog te houden, een ander een gesprek te voeren. Een gesprek bestaat niet uit louter monologen, het is een samenspraak, een onderzoek.

Stel je eens voor dat de kunst van het gesprek ten onder gaat. Dan wordt heel de samenleving meegesleept. Er bestaat geen samen zonder gesprek. 'Het doel van de staat is de vrijheid,' zegt Spinoza. De afbakening van de eigen vrijheid ten opzichte van die van anderen vereist een voortdurend gesprek tussen partijen met verschillende meningen, belangen en visies. Als we niet in staat zijn om, ondanks die verschillen, op een fatsoenlijke manier in gesprek te blijven om consensus te zoeken, blijft er alleen machtspolitiek over, de tirannie van de grote mond, of erger, de grote vuist.

Dat is dan weer waar zo'n tv-programma goed voor is, het laat duidelijk zien dat opeisen van spreekruimte en aandacht voor het eigen standpunt alleen werkt als het ook voor de andere sprekers geldt. Vrijheid kan niet zonder gelijkheid en broederschap. Anders leidt zij onherroepelijk tot Hobbes' schrikbeeld, de oorlog van allen tegen allen. Ik zag het daar aan tafel voor mijn ogen gebeuren.

Het zou al een stuk schelen als journalisten en politici, en andere sprekers in een publiek gesprek, in staat waren opvattingen naast elkaar te plaatsen, in plaats van tegenover elkaar. Het is het beroemde verschil tussen 'ja, maar' en 'ja, en'. Simpel, maar het maakt een wereld van verschil.